

У своїй книзі «Подолати минуле: глобальна історія України» історик і публіцист **Ярослав Грицак** навів цитату одного з давніх лідерів підавстрійських русинів **о. Івана Наумовича**: «Якщо ми маємо втопитися, то краще в російському морі, ніж у польській калабані». Сьогодні наш сучасник на такі слова просто здвигне плечима і скаже прямо навпаки: «Якщо ми маємо втопитися, то краще в європейському морі, ніж у калабані “руського міра”».

Отож, як бачимо, наша історія залюбки змінює атрибуцію згаданої калабані, проте залишає чомусь незмінним оте: «Якщо ми маємо втопитися...».

Тому я врешті й хотів би привернути вашу увагу до глибинного сенсу цитати з Хартії, яку я взяв за основу: «...внутрішня консолідація нашого народу, яку розуміємо як єдність людей навколо цінностей незалежності та демократії». Тобто таки єдність **з**а цінностей, а не **проти** когось.

Утім хтось може заперечити: оскільки кремлівський режим є ворогом нашої незалежності й демократії, то боротьба проти нього і є автоматично боротьбою за незалежність і демократію. Так, усе правильно – такий хід думок справді відповідає нашим нинішнім стимулам і мотиваціям. Україна сьогодні захищає собою увесь демо-

кратичний світ від наступу автократії. Проте остаточний тест на правильність цього висновку буде зроблений після війни. Як ми будемо лікувати наші численні суспільні рани? Чи не потонемо насправді у калабані натхненної ворожнечі, яка і з найбільшого друга зробить ворога, спонукатиме нас принижувати гідність одне одного і врешті переконає когось, що найкращим способом покінчити з таким безладом буде тверда авторитарна рука? Чи зрозуміємо різницю між консолідацією в умовах демократії та авторитарним «унісоном», який аж ніяк не нагадує здружену єдність?

Як бачимо, нам рано робити висновок, що в питанні консолідації «Українська Хартія вільної людини» застаріла. Припускаю, що після війни нам не раз доведеться у цю Хартію ще заглядати. Бо чудотворний резонанс нашої суспільної консолідації триватиме не вічно – не можна довго жити на граничному напруженні фізичних і психічних сил. А як зберегти «єдність у багатоманітті» і «єдність у багатоголоссі» – це та «квадратура круга», що її українська політична нація розв'язуватиме вже найближчим часом. І я дуже сподіваюся, що розв'яже її успішно. ■

«УКРАЇНЬСЬКА ХАРТІЯ ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ» УНАОЧНЕНА НА БАНЕРАХ

Чому для школи **Українська Хартія вільної людини** цікава як *модель пізнання духовних цінностей*? Хартія – документ цілісний і водночас написаний у філософському стилі. Має чітко окреслені три фундаментальні принципи дієвості, ціннісні орієнтири і невеликі «новели» – роз'яснення щодо бачення цінностей, і кінцівку, яка запрошує до діалогу. Українська Хартія не тільки джерело ідей і зрозумілих пояснень українських духовних цінностей, але може стати гарним конструктором для формування ціннісної основи для учнів у школах.

Хартія, як взірць структурованих цінностей, є компромісом підписантів. Тому цікаво 1) запропонувати учням розглянути ціннісні пріоритети авторів Хартії відповідно до їх моральних вчинків і професійної діяльності, а також 2) порівняти в історичному контексті написання Української Хартії вільної людини і Хартії вольностей, чи Декларації прав і свобод. Із мого досвіду роботи в Програмі впровадження Української Хартії, ефективніше використовувати в школі Хартію як *цілісну модель*. Пропоную Вам з нею ознайомитися у вигляді «Трьох етапів переосмислення експертами ГО «Гуртом!» концепту Української Хартії вільної людини», що унаочнені на банерах і в коментарях. ■

Ігор Ковалик, голова ГО «Гуртом!», м. Тернопіль

Етап I: 2013 – 2015 рр.

Коментар. Українська Хартія вільної людини це набір, пов'язаних смислами, цінностей українського народу

Етап II: 2016 – 2018 рр.

Коментар. Українська Хартія вільної людини - це набір пов'язаних смислами кардіоцентризму цінностей українського народу, об'єднаних особистою відповідальністю, мораллю і духовними цінностями та незалежним творчим формуванням майбутнього

Етап III: 2019 – 2022 рр.

Коментар. Українська Хартія вільної людини – це модель формування цінностей вільної людини, зображена у формі дерева. Дерево дуб – символ духовної і фізичної сили народу. Ознака – жолуді на гіллі. Коренева система дерева духовних і моральних цінностей – «Наріжні камені» Хартії, три постулати, обов'язкові для зростання вільної людини. Ми самі несемо відповідальність за себе. Мораль і духовні цінності завжди потрібні сьогодні. Ми будемо те, що уявляємо, а отже, від глибини, масштабу і творчого хисту нашої уяви залежить наше майбутнє. Нижні дві гілки Мислити і Любити – цінності – здатності людини до розвитку. Від цих гілок цінностей виростає крона: Бути вільною людиною, Бути українцем, Бути активним громадянином, Бути господарем, Бути лідером, Бути відкритим суспільством, Бути успішною державою, Бути учасником демократичної спільноти народів. Пара голубів, які розмістилися на гілках «Бути вільною людиною» вказує, що ми формуємо цінності вільної людини в традиційній сім'ї і мирі. Особливістю війни стало розуміння, що гілки «Бути вільною людиною» і «Бути українцем» зрослися. Починаючи з 24 лютого 2022 року для нас і світу: «Бути українцем» означає «Бути вільною людиною», а «Бути вільною людиною» значить «Бути українцем»

